

ІНШОКУЛЬТУРА У СВІДОМОСТІ ТА ПОВЕДІНЦІ МОЛОДИХ: СУТЬ, ЗМІСТ, НАСЛІДКИ

Василь ЯЩЕНКО

Copyright © 2003

Соціальна проблема. Інформаційний простір України заповнений культурою інших етносів, яку активно пропагують ЗМІ в тих чи інших формах. Національна культура, не знаходячи достатньої підтримки у своєму розвитку на державному рівні, витісняється з цінностей загалу, особливо молодих людей. Формується суспільство, яке не сприймає і не розвиває в собі національні цінності і цим самим стає індеферентним до минулого, сьогодишнього та майбутнього Української держави.

Мета. В Україні рецидиви іншокультури (мова, література, музика, образотворче мистецтво і тому подібне аж до ерзац-культури) набули загрозливого поширення; на них орієнтуються, їх цінності тією чи іншою мірою сповідують цілі покоління. Інтелект молодих світоглядно націлений на споживацьку поведінку та соціальну пасивність, котрі незримо руйнують підвалини української державності – мову, духовність, ментальність. Аналіз причин та умов, що породили дане явище – суть порушеної суспільно-наукової та політико-історичної проблеми.

Авторська ідея. Іншовпливи будь-якого гатунку прогресивні до того часу, поки вони підсилюють національне у свідомості та розвитку суспільства. Якщо іншокультура руйнує основи національної культури чи утворює нову субкультуру, котра дотично належить іншому етносу, тоді зникають усі умови для розвитку та

прогресу нації в лоні світової культури.

Сутнісний зміст. Ментальна культура українців зорієнтована на високу етичність, поцінування особистості, осмислення макросвіту в мікросередовищі й навпаки. Основою такої духовності є постійне збагачення довкілля як вищої гармонії земного й небесного, в якому твориться універсум. Власне, поступ українців до гармонії між земним і космічним спонукає український світ у своїй культурі найбільше цінувати слово, людину, красу, добро, землю, вічність, матір, дитя, любов як атрибут універсуму. Остання категорія саморозквіту людини має для українця не тільки уречевлений зміст, а й символічно-філософський, який абсолютно виходить за межі побутового прагматизму. Але вимушений іншокультурний поступ (не нав'язлива агресія, прикрита інтеграцією в економічні зв'язки) позбавляє ментальну українську духовність філософської серцевини, без чого голий український індивідуалізм несумісний із здоровим людським прагматизмом, викидає на задвірки українську економіку й пристосовує її до обслуговування інших культур з такою ефективністю, з якою українці протягом більше трьох століть творили найбільші цінності не тільки Російської імперії.

Ключові слова: *культура, духовність, менталітет, вплив, іншокультура, мова, економіка, політика, державність, молодь, освіта, світогляд, життєве середовище, спільнота.*

Світова спільнота вступила у третє тисячоліття. Його першопочаткові карби – терористичні акти, війни, фанатизм смертників – приголомшили світ протистоянням культур, за якими, безперечно, високі духовні здобутки, але які в ідеологічному напруженні все ж руйнують і духовність, і саму людину. Теоретики і політики, які об'єктивно осмислюють ці глобальні процеси, здебільшого схильні трактувати їх невідворотно, що має, на їхню думку, призвести до руйнації світу взагалі. Такі висловлювання вперше оприлюднив як своєрідні теоретичні настанови австрійський філософ Хайдегер. І сьогодні вони могли б звучати пророче, якби... не існувало їх безліч. Проте виклик людини людині, заснований на принципово різному розумінні її суті та призначення, що справді є новим в аналізі цінностей, стався.

Демократія і свобода, розвій людської думки, котрі мають забезпечити піднесення земної цивілізації, межують з ницістю плоті та життєвих прагнень деградованих індивідів. Все це – істотні моменти початку третього тисячоліття, відліком якого стало друге з його досягненнями і революційними здобутками в царині науки, економіки, культури. В ньому ж і визначилися пріоритети взаємовідносин між націями, суттю яких є поцінування прав людини. У цьому вузькому діапазоні міждержавних стосунків, підсиленому релігійною непоступливістю, зіткнулися найбільші світові релігії: мусульманство та християнство. Та мусимо визнати: це об'єктивні персоніфіковані процеси, які свідчать про кардинальний перегляд значення самого життя людини і творення нею історії.

Справді, достоїнства ХХ століття ми відчуваємо у тонких технологіях, що ведуть до проникнення у святая святих людської природи – в надпотужні можливості самої людини, які дозволяють їй управляти біологічним життям, або смертю Землі. На цьому світоглядному тлі повніше викристалізувалися за-

гальнолюдські вартості й пріоритетно заявила про себе гуманізація міжособистісних та міжетнічних відносин в усіх сферах людського співжиття. Такого результату неможливо було б досягти без інтеграції національних культур та найвищих національних досягнень, котрі, власне, і складають світову культуру. Водночас названа інтеграція несе у собі і ймовірність асиміляції культурної спадщини окремих етносів, що негативно впливає на процеси їх розвитку та прогресу, а відтак потенційно може шкодити світовому загалу.

Отже, культуровпливи як цивілізаційні феномени й передумова самозбагачення багатьох етнічних культур є продуктивними доти, поки триває урівноваження внутрішніх духовних спонук і зовнішніх проявів культуротворчих здобутків, внаслідок чого відбувається самореалізаційний поступ нації. За межею урівноваження і за переваги іншокультурного впливу у духовній сфері нації, навпаки, відбувається асиміляція її ментальної свідомості, а поведінка загалу набуває несприятливих йому ознак, внаслідок чого змінюється як спосіб мислення етносу, так і спосіб його життєдіння.

У науковій практиці немає досліджень негативного впливу іншокультур на духовність націй, народів і народностей. Ця проблема розглядалася виключно у позитивному контексті, чим створювалося враження про доцільність і необхідність культурної інтеграції різних за структурою, змістом та спрямуванням культур. “Величезних успіхів” у такому теоретичному обґрунтуванні досягла марксистсько-ленінська філософія, ідеями якої догматично послуговувалися наука, мистецтво, художня література та публіцистика. Їх специфічним продуктом стали особливості радянського народу, “нової спільноти”, влучно названої пізніше “гомо советікус”. І справді, населення колишнього СРСР, порівняно з поведінкою цивілізованих народів, “відрізняло” своє розуміння свободи, права, націо-

нальних цінностей. Тим не менше варто зазначити, що впливи іншокультур є благодатними для тих народів, культура яких отримує конструктивну розвивальну перспективу. Зазначене твердження є правомірним за таких умов:

1. Етнос ізольований від світової цивілізації, внаслідок чого його культура на порядок і більше не співзвучна з нею і не досягає її рівня.

2. Економічні та соціальні умови гальмують розвиток нації, що дедалі більше замикає її в лоні самоізоляції.

3. Економічна відсталість нації зумовлена природними умовами і використання зарубіжних технологій стимулює вимушене прищеплення іншокультури середині етносу.

4. Держава проводить активну політику інвестицій, яка принципово змінює економічну та соціальну інфраструктуру, внаслідок чого здійснюється культурно-соціальне перетворення етносу.

5. Економічні і соціальні потуги нації мають ті чи інші доміанти розвитку, що спричинюють запозичення іншокультури у простір власної.

Проте в багатьох випадках вплив культури іншого народу на культуру автохтонної не гарантує збагачення останньої. Це першочергово стосується ерзац-культури, її цінностей, які пропонуються західним кінобізнесом, значної частини інформації Інтернету, що зі смаком вбирає насильство, жахи, зоряні війни, садизм, порнографію, музику, вдало сфокусовану на ритмах емоційного напруження і насичення людини, чим стимулює до сексуального потягу, вживання алкоголю, наркотиків. У тих чи інших формах саме ця ерзац-культура проникла у духовність українців, утворила свої потужні осередки в духовно-інформаційному просторі нашої держави.

Прихильники й опоненти інтеграційних впливів, особливо на ядро особистості – духовність, сперечаючись про здобутки та втрати внаслідок цього процесу, на нашу думку, обминають у своїх вис-

новках найсуттєвіше. Ним є етнопсихологічні реакції, які нація виявляє у творенні високих надбань духовності й певного спектру психофізіологічних прагнень. Одночасне творення цих елементів у власній культурі, де панує духовне, формує не тільки етнічний чи національний імунітет народу до сприйняття і вжитку продуктованих цінностей, а й надає в розпорядження засоби, що дозволяють ефективно гальмувати прояви негативних людських устремлінь. Словом, природний симбіоз власної духовної культури та власної ерзац-культури в такій нації унормований тільки для неї і є її стійким “антибіотиком” під час вимушеної взаємодії з чужою ерзац-культурою.

Руйнівні наслідки даного явища спостерігаються у свідомості й поведінці багатьох людей, їхній відірваності від сприймання національних цінностей – мови, звичаїв, традицій, обрядів, релігій. Чужорідна ерзац-культура, паразитуючи на ментальній, роз’їдає її у свідомості молодих поступально й вибухово, оскільки їм імпонують різні новації. До сказаного варто додати, що ринок України у споживанні іншокультури, особливо американської, відкритий та незахищений, англійська ерзац-продукція подається в технічно найдосконалішому варіанті.

Пересічний громадянин Української держави, і першочергово юний, не бачить шкоди в тому, що кіно- та телеекрани заповнені сюжетами, в яких герої здатні подолати все, окрім своїх пристрастей, а особисте Я у них є найціннішим. Наше опитування студентів I–II курсів ВНЗ та старшокласників м. Тернополя вказує на зацікавленість молодих людей у перегляді тих фільмів та програм на телеканалах “1 + 1”, “Інтер”, “СТБ”, “Новий канал”, “ICTV”, які не зачіпають їхні високі душевні переживання, хоча формально зміст фільмів полягає у боротьбі добра зі злом та перемоги людських вартостей. Найвищий інтерес тут виявляють студенти других курсів, далі ця тенденція знижується серед старшокурсників.

У мотивах перегляду даних передач проглядається чинник вимушеного наповнення телеекранної інформації таким, зосередженим на прагматичному індивідуалізмі та тілесній насолоді, змістом. Звідси можна констатувати наступне: молодь для задоволення своїх емоцій, які формують і розвивають співчуття, співучасть, жертвовність, людяність, не знаходить відповідного прикладу й емоційного взірця у сім'ї, мистецтві, літературі та серед буденного життя ровесників. Такий почуттєвий вакуум нав'язливо заповнюється складниками духовної експансії тих народів, які пройшли окремий – відмінний шлях розвитку. Як ілюстрацію, розглянемо квінтесенцію української культури й духовності в порівнянні з суттю культури американського континенту, центром якого на рубежі тисячоліть є США.

Американська нація утворилася з конгломерату колоністів, об'єднання котрих відбувалося у процесі боротьби за виживання та захоплення земель корінного населення цієї землі – індіанців. Колоністи культивували у собі зневагу до небезпеки, силу окремо взятої особистості, жорстокість у міжособистісних стосунках, відразу до болю, винахідливість, погорду до людей сором'язливих, ранимих, співчутливих, особливо якщо це стосувалося індіанських воїнів, жінок, дітей. Все, що створювала американська нація до і після утворення своєї держави та прийняття Конституції, в загальній культурі має характер наступальний, особистісно-зверхній, такий, котрий долає традиції, усталеність і формує в собі виклик природі, середовищу, людині.

Українська культура сформувалася як хліборобська; її серцевиною є праця, земля, прагнення до єдності у спільноті, творення оселі, житла, хліба. Народ цієї землі поливав її не чужою кров'ю, а своєю, прагнув не володіти, а боронити, жити у мирі з довкіллям та сусідами. Оспівував власний труд, уміту дощем

землю, людину і чистоту почуттів і, що найважливіше, мав своїх богів, віру, яка надавала кожному сили, терпіння, снагу.

Зрозуміло, що такі вітасоціальні основи двох різних культур на подібних за природою континентах генетично заклали у серцевині кожної з націй певний світогляд, відмінні психічні реакції на адекватні збудники емоцій, своєрідне етнопсихологічне ставлення до явищ, подій і фактів. Проте проаналізувати закономірності відношення членів того чи іншого суспільства до світової культури взагалі й національної зокрема неможливо без аналізу етнопсихологічної характеристики нації. Вона ж дає змогу чіткіше осмислити суть та зміст поняття "іншокультура", що, зі свого боку, дозволяє виявити її вплив на національні надбання і вияв у них ціннісних орієнтацій ерзагатурки. Їх елементи і сама іншокультура – своєрідне інородницьке тіло, яке за своєю й асимілює в собі за певних умов та чи інша нація і яке деформує її світоглядні орієнтири. Тому важливо не тільки зафіксувати означену деформацію, а й виявити її ступінь.

Руйнація духовності українського народу бере початки з часів приєднання до Московщини. Особливого розмаху вона зазнала у радянські часи. Суть її в тому, що духовність українців зводили до ширвжитку. На ньому вирости цілі покоління, які не могли і не хотіли виробити в собі любов і повагу до українського світу. Проте, разом із руйнуванням сьогодні цих заідеологізованих цінностей, відбувається насадження будь-яких моральних норм і засад, котрі ментально не притаманні українському народу. Підсилює це явище економічна бідність держави, аморфність національної ідеї, шовіністична активність діаспори росіян, які не мислять себе поза Росією, та недолуга національна політика багатьох українських верховників в уряді, парламенті, адміністрації областей.

Особливістю впливу такої іншокультури в Україні є явна західна орієнтація

на цінність особистого розкутого Я та ненав'язливо-рафіноване стимулювання ностальгії за російсько-слов'янськими зв'язками. Російська іншокультура осмислюється в Україні як необхідна дієвість національної політики, як її складова, без якої немислима культура українців, бо, мовляв, спільним коренем двох народів є КИЇВСЬКА РУСЬ. У цьому корені, що подається як РУСЬ-РОСІЯ, а не РУСЬ-УКРАЇНА нав'язуються взірці до наслідування у мові, духовності, моралі. Відтак російська іншокультура розмиває українську агресивно, цілеспрямовано й системно, утверджуючи свою вищість і меншовартість ментальної в Україні. Західна ерзац-культура пропагує цінності вільної та сильної людини, якій підвладний світ і яка може його здолати індивідуальним духом, боротьбою на межі нелюдських зусиль. Така пропаганда досягнень окремої особи (а західний світ інтенсивно утверджує цей моральний пріоритет) не може не мати успіху на терені нашої духовності, проте вочевидь успіху тимчасового. З одного боку, в українців применшена сила волі при завищеній емоційності, що штовхає юних на прагнення до наслідування і формування в собі вказаних якостей, а з другого – особистісний прагматизм та крайній індивідуалізм українського стибу (видавати бажане за дійсне) ще більше підсилюють емоційну сферу особистості в таких домаганнях.

Отже, мусимо констатувати, що: іншокультура, як російська, так і західна, потужно й настирливо підточує та розмиває духовно-культурну сферу українців, націлює молодих на вільний вибір власних вартостей, які абсолютно не співзвучні з цінностями національними, державницькими, не відповідають духовному світу українського народу за повним спектром його життєреалізування.

Знешкодити іншокультурні впливи сьогодні в радіо-телепросторі неможливо. Зрештою, і не потрібно. Проте в інформаційному просторі української держави

зміст ділової і популярної інформації має бути переглянутий і відкоректований на рівні офіційної політики. Важко собі уявити, що у Франції, наприклад, англійська мова масово лунає так вільно, як і французька, чи в ФРН всюди розуміють італійську, і, більше того, використовують її в науковій та адміністративній комунікації. В українській державі використання російської мови на найвищих рівнях, на жаль, є унормованим явищем. Такий “братній” іншокультурний вплив вартує окремого обговорення. Проте суть цього рецидивного феномена полягає в іншому факті. В українців немає “імунитету” для протистояння іншокультурним впливам, особливо російськомовному.

Українці, не маючи здатності протистояти в мовній та культурній експансії найближчому сусідові, не можуть чинити активний відпір будь-якій іншокультурі, яка нівелює національну. Висловлюючись фігурально, можна стверджувати, що дана проблема для українського етносу генетично-історична. Водночас здобутки та досягнення у світовій культурі українських учених, винахідників, митців, літераторів та інших талантів протягом століть в українській історії висвітлені недостатньо, більшість з них прилучена до культур інших націй, таких як російська, американська, канадська. Варто переосмислити ще одне парадоксальне явище: у світовій культурі представники українського народу досягли набагато більших вершин, ніж у національній і мають набагато більше здобутків у світовому всезагалі, аніж на теренах рідної держави. Суть парадоксу в тому, що національні таланти були вимушені розвивати та піднімати культуру тих народів, серед яких жили і творили. Простіше кажучи, культура, творена українцями за межами держави, не є українською. І, як ми зазначили раніше, найбільшого поширення ці досягнення сталися у культурі російській.

Отож маємо глобальний факт обкрадання нашої духовності, який важко

оцінити однозначно. Майже 48-мільйонний народ, на своїй багатющій землі, розрихлений власною нестійкістю у ставленні до самого себе та у сприйнятті культурно-духовної інформації, яка оточує його. Зрозуміло, що дане явище багаторівневе і має конкретні відтінки на сході та на заході України, серед старшого покоління і найстаршого порівняно з молодим. Коріння його можна шукати в розумінні освіти взагалі та освіченості особи зокрема. Є пряма залежність між кількістю освічених та наявністю задокументованих у такому ранзі громадян Російської імперії, куди входила також і Малоросія-Україна. Дана залежність, як стверджують історики, пропорційна – 1:1. Сьогодні ж кількість “освічених” порівняно з власниками документів про освіту співвідноситься як 1:5, і це є додатковим тягарем у діях українського загалу в політичній, економічній, науково-просвітницькій сферах. Амбітність українців, в основі якої лежить крайній індивідуалізм, відома. Тяга до освіти як засобу самоутвердження та матеріального благополуччя охарактеризована і науково, і в художній літературі.

Природно-соціальному устремлінню українців до інтелектуального зростання упродовж їхнього історичного розвитку не було завад. Тому прагнення до освіченості трансформувалося в одну з ментальних спонук українського народу. Через зовнішні і внутрішні умови культурного розвитку українця виявилось, що освіченість – це задіяння до конкретної діяльності, а формальна освіта – можливість такого задіяння у процес побудови своєї держави.

За час панування комуністичної ідеології та внаслідок її рецидивів сьогодні створилися умови, за яких головним завданням стало здобути документ про освіту. На тлі соціально специфічної структури української спільноти (здатність до іншовпливів, пристосовництво, перевищення уявних особистісних можливостей

над власними задатками, наявність російськомовної діаспори та розширення її інформаційного простору) поведінка все більшої і більшої частини українців схильна підпорядковуватися ситуації, а не навпаки. Їхнє підсвідоме намагання вписатися у певну модель стосунків дедалі більше забезпечує соціальний стереотип національної пасивності, де протидія чужому виглядає радше бажанням, ніж реальністю.

Багато політиків, науковців, літераторів і просто національно свідомих українців розуміють складність ситуації в інформаційному середовищі держави, але спрощують його, акцентуючи увагу на русифікації політичного, ділового, культурного життя України. Цим самим провокується зворотна реакція російської меншини, яка ще більш наполегливо добивається реалізації своїх прав у нашій духовній сфері. Однак дана проблема має аналізуватися в абсолютно іншій площині: Українська держава як європейський культурний пласт сприяє духовному й культурному розвитку всіх меншин на її території, але у *етнонаціональному середовищі українців*. На практиці це означає, що кожний, хто проживає, трудиться, творить і спілкується на українській землі має засвоювати його мову й культуру, сповідувати звичаї, обряди й традиції, а здобувши громадянство, стає патріотом української державності й водночас бережно плекає її рідну ментальну культуру та духовність. У такому світоглядному контексті повністю зникає проблема розвитку й саморозвитку всіх членів громадянського суспільства в Україні.

На жаль, реальна практика суспільного життя свідчить про інше. Громадяни України головню не є її патріотами, обмін думками та інформацією в будь-якій формі здебільшого здійснюється не державною мовою, що було б ознакою засвоєння й сприйняття української культури, а мовою однієї з найбільших меншин (!) в Україні; державна політика

(економіка, наука, освіта) спрямована не на захист, організацією й розвиток духовного світу української спільноти, а на її *самозабезпечення* поза реальною державною підтримкою.

Проте самозабезпечення не відбувається. Навпаки, духовність розмивається, оскільки суспільство має в собі носіїв іншокультури в такій кількості, що інтенсивно блокується самоутвердження ментальної культури. Більше того, ментальна культура сама стала меншиною на терені України. Внаслідок цього утворився особливий конгломерат духовності, який творить свої цінності, а громадяни, котрі ними керуються, їх же розвивають й утверджують. Цей процес став настільки потужним, що географічне та суспільно-економічне буття країни системно руйнується і потрапляє під загрозу переважання тих вартостей у спільноті, які нічого спільного не мають з духовністю українського народу.

За даними останнього перепису українську мову як рідну визнало понад 80% населення. Проте менше 50% спілкуються нею між собою. Ще менше українську мову вживають у науковій, літературній, політичній, економічній та мистецькій сферах. В Україні виходить до 30% україномовних газет і 12% україномовних журналів, але урядові достойники не бачать тут ні політичної, ні духовної проблеми. Вони заявляють, що в українських ВНЗ на 90% студенти освоюють фахові предмети тільки українською мовою, у школах навчання на 75% теж ведеться державною мовою. Мовляв, це природний процес, який не може викликати додаткових побоювань і тим більше якихось нагальних заходів в управлінні інформацією та комунікацією.

Життєсвіт української спільноти не аналізується в контексті запобігання деструктивним тенденціям прищеплення цінностей іншокультури у світогляді молодих. Водночас потужно постають проблеми прав і свобод людини взагалі, вибору політичних та духовних орієнта-

цій слов'янських народів, культурного зростання меншин в Україні, "збіднення" духовного розвитку українців поза культурним простором Росії тощо. Безперечно, що такі питання мають виноситися на порядок денний, позаяк пронизують насущне. Проте вони мають вагу не самі собою, а у лоні української культури, тому що поза нею зникають одні проблеми і виникають інші. Якщо в Українській державі не плекати, не забезпечувати постійний і потужний духовний розвиток українців, з якими свій поступальний розвій звершуватимуть росіяни, євреї, поляки, білоруси, болгары, греки, німці, то є імовірність, що асимільовані іншокультурою українці разом з культурою національних меншин перейдуть у лоно російської, сповідуючи власні і західні ерзац-зразки.

Нами проведено анонімне опитування 683 студентів I курсів ТАНГ і її філій у регіоні, більше 400 студентів IV–V курсів тернопільських ВНЗ, 342 старшокласників Тернопільських шкіл, ліцеїв, коледжів. Зауважимо, що Тернопільщина – одна з найбільш національно свідомих земель України. Тут панує виключно українська мова, свято шануються традиції, обряди та звичаї, переважає діяльність Української православної церкви Київського патріархату та УГКЦ, культивується національний дух у мистецтві, літературі, офіційних заходах, школи проводять навчальну й виховну роботу на усвідомлення української національної ідеї, зміст викладання усіх предметів у вищій школі має національно-патріотичний характер. Внутрішнє інформаційне середовище на Тернопільщині суто українське, а іншокультура проникає лише через теле-, радіопростір, деякі газети, відеокасети, диски, переміщення великих мас населення у пошуках заробітку на території західних країн та в Російську Федерацію.

За нашим завданням студенти других курсів досліджували преїскурант газет і журналів у кіосках, книг на полицях

дрібних підприємств, репертуар музичних програм у кав'ярнях, барах та ресторанах міста. З місцевими регіональними та деяким державними виданнями україномовні газети співвідносяться до російськомовних як 1:1,2, журнали – 1:7, книги – 1:20, у тому числі художні, наукові, дитячі, мистецькі, прикладні. В музичних програмах, розважальних та відпочинкових закладах абсолютно переважають російськомовні виконавці, причому третина з них належить до найпримітивнішого гатунку, щось на зразок репертуару тюремного штибу. До цього треба додати ще споживачів кабельного телебачення обласного та районного центрів, де з 27 лише один суто україномовний, 3 частково російськомовні, а решта повністю російськомовні. Подібна ситуація характерна для Львівщини, Рівненщини, Волині, Прикарпаття. Отож, інформаційний простір України є загрозливо російськомовним. На наше переконання, психологічна проблема полягає в тому, що ерзац-культура інших народів завжди знищує автохтонну енергію слова.

Теоретична фізика експериментально довела, що Всесвіт пронизує могутня інформаційно-енергетична субстанція, яка породжує в собі матеріальні частинки (хоч і в цьому процесі спостерігається зворотний шлях). Слово – це також енергія, і як частинці інформації йому супутньо дана енергетична властивість. Вона опосередковано підсилюється самою людиною, тому можна спостерігати явище авторства на будь-яке означення у мові, тим більше, що означення одних і тих же явищ, подій, предметів становить підґрунтя різномов'я земної цивілізації, за яким, власне, і губиться для мовця чи слухача енергетична суть слова. Вона відчувається за наближенням змістом чи некерованим психічним станом, який викликається вдалим і влучним словом, або ж різким, холодним, згубним, чи то відчуттям думки іншого, погляду, котрий завжди несе певну інформацію.

Свого часу американські вчені шляхом складних і серйозних досліджень проникли у спектр кольорів Святого Письма. Над ним справді було золотисте сяйво. Зрештою, ніколи, ніким і ніде не зафіксовано негативного впливу Біблії на особу, який можна було б описати як пригнічення, подавлення, тим більше, як агресивність чи злість.

У нашому дослідженні співрозмовники, не знаючи визначення слова “фрустрація” і не відаючи про існування такого психологічного терміна, дуже близько – на побутовому рівні – розкривали його зміст. Це були: “несподіванка”, “гроза”, “трагедія очікування” і навіть “лихоманка”. У подальшому спостерігалася така закономірність. Особи з високим інтелектуальним рівнем та високим образним мисленням підходили найбільш точно до розуміння, тонше чуттєвого вловлювання значення інших слів, особливо психологічного значення, зокрема з нижчим вони продукували трактування полярного характеру. Не вдаючись у глибинне наукове осмислення згаданого явища, хочемо зазначити, що очевидно, це пов'язано із семантичним освоєнням довкілля, багатством самопізнання і теоретичного та практичного досвіду, уявою і міжпредметними зв'язками. Але разом з тим, цей факт свідчить і про те, що слово без змістовного контексту формує ставлення до себе не тільки на основі асоціацій, а й на підґрунті інших механізмів, не виявлених на сьогодні й не пізнаних людиною. Таке явище можна назвати “аурою слова”, або простіше – “біоенергією слова”.

Слушно висловити припущення, що інформаційно-енергетичне поле Всесвіту є одночасно і психоінформаційним, адже людина народжується не тільки з генетичною пам'яттю, а й каналом зв'язку, котрий має певну енергетичну здатність нести адекватну психозмістовну інформацію. Звідси назви, що пульсують довкола, не випадкові, а закономірні і першодіє для цивілізацій та народів. Братст-

во мовного простору планети Земля – це надто серйозна деталь в осмисленні зазначених закономірностей. Ось чому структура мови, каналів мовленнєвого зв'язку має визначені смислові одиниці самого семантичного поля та смислові одиниці, утворені людиною. Останні можуть бути як узгоджені з психоінформаційно-енергетичним полем, так і не узгоджені, тобто вузькозначимі, не сприйняті, а тому негативні, шкідливі для самої особи і колективного загалу. Тому слово має ауру первинну, задану психоенергетичним полем, і живиться як від думки мовця, так і від генеруючої аури реципієнта (читача). Ця вторинна аура мислєдїяння кожного існує доти і лише тоді, поки і коли починає випромінюватися енергія інтелекту, розуміннєвого самозреалізування того, хто сприймає, переживає, мислить.

Отже, опосередковане біополе слова, маючи даний лише йому діапазон “силової” дії, співпадає з енергією мислення мовця чи слухача, себто з тим, якими є самі люди. Одразу зробимо застереження про оманливість знання змісту слова і ступеня його використання у спілкуванні. Знати і користуватися – це доволі різні речі, тому що конкретна енергія мислення особи виявляє себе адекватно самій особі й у цьому контексті аура думки для її комунікативного вираження та адресного сприйняття знаходить відповідника у слові залежно від частоти його вживання. У зв'язку з цим підкреслимо кілька важливих моментів.

1. Вплив біополя слова, або його енергетичного навантаження-потенціалу, залежить від структури біополя особи та її розумової енергії, котра формується у мовленні і сприймає мовленнєвий зовнішній потік.

2. Розуміння слова не тільки через його предмети чи понятійний зміст, а й з допомогою прямого, опосередкованого чи вторинно-автономного біополя людини дає змогу визначити соціальну значущість особи, ступінь її окультурення та громадянськості.

3. Кожна особа, розкриваючи свою ауру через ауру слова, більшою-меншою мірою займається власним духовним самовдосконаленням, оскільки позитивне біополе її облагороджує, робить біологічно чистішою та міцнішою, негативне – підриває, знищує, ослаблює. Інакше кажучи, у розрізі певного відтинку часу людину можна серйозно діагностувати, піддавши аналізу ауру її думок у словесному контексті, й охарактеризувати предмети її захоплення через форму слова (книги, радіо, телепередачі). У прямому спілкуванні ця ж оцінка може бути скерована і на себе за ступенем і силою сприймання та засвоєння енергії думки співрозмовника. Водночас самоаналіз своєї розумової енергетики через ключові чи домінуючі слова дає уявлення про найважливіші соціобіологічні параметри життєзреалізування особистості. Для цього треба відповісти принаймні на три запитання:

– Твоя сутність у навколишньому середовищі спрямована на творення добра, руйнацію і зло, чи діє ситуативно?

– Добро від тебе твориться за законами добра чи імперативно, ущемленням, гвалтуванням Тобою середовища?

– Твоя особиста поведінка у спілкуванні заряджає енергією добра, якої є стільки завгодно (адже світ побудований за законами гармонії, доцільності й довершеності!), чи націлено забирає цю енергію у співбесідника, залишаючи йому чорну й злу?

Для нас, зважаючи на тридцятирічний педагогічний досвід, зрозуміло, що наявність у лексиконі слів-покручів (лайливих, спотворених, літературно недоцільних тощо) не є випадковістю, а зумовлена духовним, соціальним і фізичним здоров'ям особи, тим більше студентської молоді. Остання обставина у певних межах вказує і на духовне та фізичне здоров'я нації. Навіть без спеціальних методик та наукових досліджень можна зробити висновок про тенденції розвитку психоінформаційно-енергетичного поля

в Україні, так і про його стан, вслухаючись у мову різних категорій її мешканців. Первинне біополе життєво визначальних смислових одиниць гуманітарної аури суспільства постійно і сильно збурується біополем неузгоджених із її змістом смислових одиниць, якими є сленг, іншовжиток нерідної культури, лайка. Наслідок цього збурення відомий – жорстокість, насильство, егоїзм, боягузтво, байдужість. Надкритична сила цього психосоціального негативу гальмується переважно узгодженою аурую слів – смислових одиниць інших народів, об'єднаних Церквою, Освітою, Державою [9]. Спостерігається цікава закономірність: негативізм біополя рідного слова найсильніше виявляється у поколінєвої категорії – молоді 17–25 років. Проте у пропорційному відношенні загальна категорія молодих, як не парадоксально, те ж найбільша при богослужінні, ритуалах, виконанні обрядів.

Біополе слова має також локальну дію, коли людина взаємодіє із самою собою. Спілкування іншою мовою, русизми, іншовжиток, слова-покручі – це енергетичне сміття, що знищує психоенергетичний потенціал нації. Перевага негативної аури слова здебільшого створює відштовхувальний ефект, позитивної – притягувальний. Це стосується не лише молоді. Ось чому можна легко зафіксувати, як мовленнєвими засобами людина тепліє, окрилюється, стає красивішою чи просвітлюється самоповагою, добром, радістю.

Денаціоналізоване спілкування у середовищі іншопольності сприяє тому, що особа на підсвідомому рівні переорієнтовується на цінності того народу, мовою якого вона розуміє його категорії, плин життя. Слово, як і мова, тепер виступає не стільки засобом та каналом інформації, а носієм світогляду. Маючи свою ауру, іншослово відтепер творить ауру мовця, тоді останній відсторонюється від національної духовності, десятикратно підсилює чужу культуру.

Отже, маємо деструктивні духовно-інформаційні явища в українському соціумі, які не можна кваліфікувати як взаємовплив культур чи об'єктивну потребу послугоування іншомовою в науковій, політичній, діловій, літературній та інших сферах. Західна ерзац-культура роз'їдає українську духовність несумісними її ментальності цінностями, котрі сформувалися на засадах принципово інших психо-емоційних реалій, а російська – системно обмежує ужиток національної мови, використовуючи політичні та економічні важелі впливу.

Твердження про те, що скільки ти знаєш мов, стільки разів народився – істинне, але за однієї умови – досконалого володіння рідною українською мовою.

1. Біленко Т. Феномен слова в християнському культі України. – Дрогобич, 1993. – 93 с.

2. Бытие человека в культуре (опыт онтологического подхода) / Отв. ред. Быстрицкий Е.К. – К., 1992. – 382 с.

3. Бочковський О.І. Вступ до націології. – Мюнхен: Український технічно-господарський інститут, 1991–1992. – 338 с.

4. Булатов М.О. та ін. Філософія ноосфери. – К.: Наукова думка, 1995. – 150 с.

5. Іванишин В., Радевич-Винницький Я. Мова і нація. – Дрогобич: Відродження, 1994. – 217 с.

6. Коваль А.П. Слово про слово. – К.: Радянська школа, 1986. – 384 с.

7. Кононенко П.С. Україна і Росія. Соціально-економічні підстави української національної ідеї 1917–1960. – Мюнхен, 1965. – 535 с.

8. Чепурно Б. Українці. – Львів: Слово, 1991. – 127 с.

9. Фурман А.В. Психокультура української ментальності. – Тернопіль: Економічна думка, 2002. – 132 с.

10. Ярема Я. Українська духовність в її культурно-історичних виявах // Перший Український педагогічний конгрес 1935 року. – Львів, 1938. – 213 с.

Надійшла до редакції 10.03.2003.